

הרב משה הרשור ירושלים

בזה אני מביא בע"ה קונטרס חשוב זה הכולל את הלכות הדלקת נרות חנוכה וסודן, מתוך כתב יד יחידי שמצאתיו בספריית בית המדרש לתורה, שיקאגו. זקוקי מצורף בסופו של כתב יד „מעשה חושב" לרבנו אברהם אזולאי זצ"ל בעל „חסד לאברהם" סבו של החיד"א ומגדולי הפוסקים והמקובלים. [ספר „מעשה חושב" עדיין בכתובים וישנם כמה דיוטות ממנו בגנזכי כתבי היד]. המעתיק כותב בסופו שזה ממה שמסר אליהו הנביא לר' יצחק סגי נהור (נכדו) [בנו] של הראב"ד, רי"צ סגי נהור היה מראשוני המקובלים וממנו נמשכת מסורת המקובלים לדורות הבאים.

לא עשיתי בדיקה מדוקדקת לקבוע אם אכן כת"י זה הוא יחידי בעולם, אולם בדקתי כמה כת"י העוסקים ברזי נרות חנכה, והם שונים ולא שייכים לקונטרס שלנו. ובה אני רוצה להודות לספריית בית המדרש לתורה שיקאגו על שם שאול זילבר, ולגברת החשובה הרבנית לאה מושקין מנהלת וראש הספרייה שהרשו לי באדיבות להשתמש בכתה"י כדי לסדרו להדפסה, חן חן להן.

מתוך שולי הכת"י ניכרים הדברים שאכן מוקדם הוא מאוד, אך נשתלבו בו כנראה כמה קטעים ששייכים לתקופה יותר מאוחרת, ושבזו נזכרים ה„תיקונים" והספירות. יש לשער שהם נוספו ע"י ר"א אזולאי שביא גם קטע מהקונטרס שלנו בספרו „חסד לאברהם", והוא מציין שלקחו מסכ"י=מספר כתב יד.

שני קטעים שכנראה מקורם בקונטרס זה נזכרים בסידור האר"י שמציין שהם למקובלים קדמונים. גם סדר ההדלקה של קונטרסנו שונה מקבלת האר"י ושיטת הב"י, שרוב המקובלים המאוחרים נהגו כמותם, [וזכה הט"ז לכיין לסדר של מחברנו. והפמ"ג כתב שזו השיטה הנכונה ביותר, וכן נהג כמותו], וזה גם מוכיח שהדברים קדמונים וקדומים לפני זמנם של האר"י ותלמידיהם שלא זזו מדרכי רבותיהם.

ראוי קונטרס חשוב זה לעטר תפארת הוד ב„ספר הזכרון" לכבודו של מרן הגאון האמיתי רבי יצחק הוטנר זצ"ל, שהיה עמוד הימיני, נר המערבי, איש האשכולות מריה דכוליה תלמודאי, יודע סוד והסתר דבר. יחיד בדורו, ואין דומה לו ביחודו. זיו ואורה, תפארת וחסד, מבני סגולה ומעלה, יהי זכרו ברוך.

קונטרס סוד הדלקת נרות חנוכה

מיוחס לר' יצחק סג' נהור בנו של הראב"ד

מתוך כתב יד

מצאתי כתוב בקונטרס אחד

סוד הדלקת נרות של חנוכה¹ יש בה עשרה תנאים. התנאי הא', אי זה כלי ראוי לנר חנוכה. ב', כמה שיעור חלל הכלי. ג', באיזה (שיעור) שמן ראוי להדליק. ד', כמה שיעור השמן שחייב לתת לכל נר. ה', באיזה פתילה ראוי להדלקה. ו', שיעור כמות הפתילה. ז', באיזה מקום ראוי להניחה. ח', כמה תהיה גבוהה מהקרקע. ט', מאיזה נר מהח' נרות יתחיל להדליק בליל א'. הי', באיזה סדר ידליק הנרות בכל הח' לילות.

התנאי הא' שהוא באיזה כלי ראוי להדליק, דע כי ט"ו כלים ראויים לנר חנוכה וכל הקודם קודם מהם משובת, משום² זה אלי ואנוהו. הא' כלי זהב, הב' כלי כסף, הג' כלי מתכות בזהב ממין הנחושת ודומה לגוון הזהב. ד' כלי נחושת ממש שהוא אדום. ה' כלי מתכת המכונה נחושת. ו' כלי בדיל. ז' כלי עופרת. ח' כלי אבנים. ט' כלי זכוכית. י' כלי עצם. י"א כלי חרש המצופה באבר. י"ב כלי חרש בלתי מצופה, המצופה ראוי לאלף שנים ושאינו מצופה צריך שיהיה חדש בכל שנה³. י"ג קליפת רימון. י"ד קליפת האגוז הנדי. ט"ו קליפת האלון. והג' קליפות הנז' צריך שיעשו לשם כלי, וששתמשו בהם לעשותם כף מאזנים או למוד בהם פלפלין וכיוצא בהם⁴. ואם עשאו הגדול לשם כלי אע"פ שלא נשתמש בהם אלא שחשב להשתמש בהם מחשבת הגדול חשובה כמעשה, אבל הקטן מעשה הקטן קרוי מעשה

1 ב"חסד לאברהם" לר"א אזולאי במעין שני עין הקורא אות נח (עמ' 38) הביא קטע מקונטרס זה מתוך ספר כתיבת יד, וכיון שיש שם שינויים קטנים ראוי להביא כל לשונו: "בסוד הדלקת נר חנוכה: דע כי בנרות חנוכה יש תנאים האחד באיזה כלי ראוי לנר חנוכה דע שט"ו מיני כלים ראויים לנר חנוכה להדלקה וכל הקודם קודם מהם משובת משום זה אלי ואנוהו. הא' כלי זהב, הב' כלי כסף. ג' נחושת קלל דומה לזהב. ד' נחושת אדום. ה' של ברזל. ו' של בדיל. ז' עופרת. ח' כלי זכוכית. ט' כלי אבנים. י' כלי עצם. י"א כלי חרש מצופה מאבר. י"ב כלי חרש בלתי מצופה וצריך שיהיה חדש. י"ג קליפות רמון. י"ד קליפות אגוז הנדי. ט"ו קליפות האלון ואלו קליפות צריך לעשותם כלי כמו כף מאזנים או שראוי למוד בהם פלפל וכיוצא אבל קליפת בצלים ובצים וכיוצא אינם ראויים להדלקה וכל הט"ו כלים הנזכרים שאינם יכולין לעמוד מאליהם בלא סמיכה אינה ראויין לנר חנוכה. ודע ששיעור השמן הנמצא טהור וחתום בבה"מ בחותם של כהן גדול ומונה על השמן היה בו שע"ח דרה"ם והיו נותנין בכל לילה בכל נר ונר משקל ז' דראמ"ש חסר רביעי שזה שיעור מספיק לשעה וחצי שהוא שמינית הלילה ונעשה בו נס שהיה מדליק והולך כל הלילה ושיעור הזמן הדלקת נר חנוכה אמרו רז"ל שהוא חצי שעה ולא יספיק לכל נר ב' דראמ"ש ורביעי והענין שחצי לוג שהוא ג' בצים וכל ביצה י"ח דרה"ם ויעלה נ"ד דרה"ם לכל נר וזה השיעור היה מדליק כל נר כל הלילה וכשתחשוב ז' פעמים נ"ד לז' נרות יעלה לשעור ע"ח וחלקו אותו השמן לח' לילות והיו נותנין בכל לילה בכל נר משקל ז' דרמ"ש חסר רביעי כנזכר. מסכ"י זמשי"ל. (=מספר כתב יד, וזה מה שמצאתי להעתיק).

2 שמות טו, ב.

3 בטור סי' תרע"ג: מהר"ם מרוטנברג לא היה מדליק בנר של חרס כו' וכשלא היה לו אלא של חרס היה לוקח חדשים בכל לילה דהכי איתא במסכת סופרים (פ"כ ה"ג). הגהות מיימוניות הל' חנוכה פ"ד א', ליקוטי אמרכל (כד ב).

4 כלים פ"ז מט"ו: האלון והרימון והאגוז שחקקום תינוקות למוד בהן עפר או שהתקינם לכף מאזנים כו'.

ואין מחשבתו קרויה מעשה עד שישתמש בהם⁵. אבל קליפת הבצלים והבצים וכיוצא באלו אינם ראויים להדלקה⁶. זה הכלל כל דבר שהוא (חשוב) חוץ מאלו הט”ו הנזכ’ אינו ראוי להדלקת חנוכה. וכל כלי מאלו הנז’ שאינו יכול לעמוד מאיליו אלא שצריך לסומכו בדבר אחר⁷, אינו ראוי לגר חנוכה, ולא לגר שבת שמברכין עליו, שכל גר שאנו מברכין עליו צריך שיהיה כלי, והכלי שאינו יכול לעמוד על שוליו אינו ראוי להדלקה, שאנו למדים גר חנוכה מנרות מנורת בית המקדש שהיו כלי מכלי בית המקדש.

התנאי הב’ שהוא שיעור חלל כלי. פי’ יש לו שיעור למטה ואין לו שיעור למעלה. וצריך שלא יפחות מאצבע על אצבע ברום אצבע בגודל⁸, וזה השיעור יחזיק משקל ב’ דרהמין וחצי משמן זית.

הג’ שהוא באיזה שמן ראוי להדליק. דע כי אעפ”י שאמרו רז”ל⁹ כל שמנים והפתילות כשרים לגר חנוכה, עכ”ז רצוי לחזר אחר שמן זית זך, שבשמן זית נעשה הנס¹⁰. והיותר זך הרי משובח, והשמן זית אעפ”י שלא יהיה זך כ”כ יותר טוב משאר שמנים.

הד’ שהוא שיעור השמן צריך שלא יפחות ממשקל ב’ דרהמין ורביע בכל גר וגר. והטעם שאמ’ רז”ל¹¹ שמנורת בית המקדש היו מדליקין אותה בחצי לוג והיה מספיק בכל לילה כל גר וגר. ועוד אמרו רז”ל¹² שכשגברה יד חשמונאי בדקו ולא מצאו שמן אלא מה שמספיק ללילה א’, שהוא שיעור ג’ לוגין וחצי בכל לילה לכל הז’ נרות, שהוא שיעור חצי לוג בכל גר. וחצי לוג הוא משקל ג’ ביצים¹³, וכל ביצה שקולה י”ח דרהמים, והג’ ביצים שהם י”ח דרהמים לכל ביצה כנו’ יעלו נ”ד דרהמים לכל גר וגר, וכשתצרף ז”פ ג”ד לז’ נרות, יעלו שע”ח דרהמים, וזה היה שיעור שנמצא טהור חתום בחותמו של כ”ג¹⁴, ומונח בכלי חרס שאינו מקבל טומאה מגבו אלא מתוכו¹⁵, וחלקו אותו שמן לח’ לילות¹⁶, והיו נותנים בכל לילה בכל גר וגר ז’ דרהמים חסר רביע, שזה השיעור מספיק לשעה וחצי שהוא שמינית הלילה, ונעשה בו נס והיה מדליק והולך כל לילה¹⁷ ולילה. ודע כי כשתחלק הנ”ד דרהמים לי”ד שעות שבליילה¹⁸, יעלה שיעור משקל השמן שיספיק לכל שעה ד’ דרהמים וחצי. ושיעור זמן הדלקת גר חנוכה אז”ל¹⁹ שהוא חצי שעה, נמצא שיספיק לכל גר מנרות חנוכה משקל ב’ דרהמים ורביע.

הה’ שהוא באיזה פתילה. אעפ”י שאמ’ רז”ל²⁰ כל הפתילות ראויים להדלקת גר חנוכה, עכ”ז ראוי לחזר אחר צמר גפן שיהיה נסרק במסרק.

5 חולין יב, ב—ג, א.

6 בברכ”י תרעג ה הביא דבאדמת קדש ח”ב או”ח סי’ ז נסתפק בקליפי ביצים לנרות חנוכה, ובסוף הביא מהרב חסד לאברהם שכתב דקליפי ביצים ובצלים אינם ראויים לגר חנוכה. [ראה הקטע של חסל”א למעלה].

7 עי’ ידים פ”א מ”ג, חולין קז, א ותוד”ה מגופת.

8 עי’ פסחים קי, א. 9 שבת כא, א.

10 בסידור האר”י בכונת חנוכה: כתבו המקובלים מצוה מהמובחר להדר דווקא אחר שמן זית להדליק ולא בנר שעה ולא בשאר שמנים כי הנס היה בשמן. [וכנראה שמקור הדברים בכ”י שלנו]. ועי’ שו”ע סימן תרעג סעיף א מהכל בו ומהרי”ל.

11 מנחות פט, א. 12 שבת כא, ב.

13 רש”י ערובין פב, א ועוד שהלוג ו’ ביצים.

14 שבת שם. 15 כלים פ”ב מ”א, שבת טז, א ועוד.

16 עי’ ב”י או”ח סי’ תרע.

17 בחסד לאברהם: כל הלילה. וגם בכ”י היה כתוב הלילה ולילה, ומחקו הה”א הראשון.

18 שלילות טבת ארוכים.

19 רי”ף שבת שם, רמב”ם הל’ חנוכה פ”ד ה”ה.

20 שבת כא, ב: פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין כו’ מדליקים בהם בחנכה.

הו' שהוא שיעור כמות הפתילה. צריך שיחזיק עישור חלל הנר. כיצד, שיעור חלל הנר צריך שיהיה מחזיק משקל ב' דרהמין וחצי. ונותנים בתוכו ב' דרהמין ורביע ²¹ שהם ט' רביע, ובאותו רביע היה צריך שיהיה שיעור הפתילה, לא משקלה, באופן שצריך חלל כל נר להחזיק עשר פתילות לא פחות ולא יותר.

הו' שהוא באיזה מקום ראוי להניחה. בטפח הסמוך לפתח משמאל הנכנס ²².

הח' שהוא כמה תהיה גבוהה מהקרקע. למעלה מג' ולמטה מ' ²³.

הט' שהוא מאיזה מקום מהנרות יתחיל להדליק. צריך להתחיל להדליק מהנר הסמוך לפתח.

הי' שהוא באיזה סדר ידליק הנרות בכל הח' לילות. הוא, שבליל ב' יתחיל מהנר הב' הסמוך לפתח, ועליו יברך, ואח"כ ידליק נר שני הסמוך לו שהוא הסמוך לפתח, ובליל ג' יתחיל מן הנר הקודם לאותם שני נרות שהדליק בליל ב', ואח"כ ידליק אותן הב' נרות הסמוכות לפתח כסדרן, וידליק על הסדר הזה כל הח' לילות, באופן שימצא בליל ח' שמתחיל להדליק מנר הח' היותר רחוק מן הפתח, וידליק על הסדר וישלים בנר הסמוך לפתח, שבו הדליק בתחילה בליל ראשון ²⁴.

ומ"ש רז"ל ²⁵ הזהיר בנר חנוכה הויין ליה בנים זכרים שיהיו ת"ח, והרי כ"ע מדליקין נרות חנוכה ואין כולם ולא רובם זוכין לבנים זכרים ושיהיו ת"ח, אין לתמוה מזה שהאמת הוא, חכמים הם אמת ודבריהם אמת, וכפי מה שכל העולם מדליקין נרות חנוכה, שרובא דרובא יוצאים ידי חובתן, אבל מיעוטא דמיעוטא זהירין להדליק כפי כל פרטי המצות והדיקדוקים, שהזהיר בהדלקתן בכל פרטיה ודיקדוקיה יקנה ²⁶ וישיג בכח המצוה ובסגולתה בנים זכרים ת"ח.

יסוד ²⁶ הענין הוא, דע שיש חותם אחד מחותמי שם המפורש בן ט' תיבות שעולה מספרן מ"ה, וצורתו ותבניתו הוא לוח מרובע בט' בתים, ובכל בית אות אחת, וכל א' מהג' עולה חשבונו ט"ו, וזה החותם יוצא מספירת החכמה.

וכתב הרשב"י בתקונים, מאי חכמה כ"ח מ"ה, והסוד הנמ'. ²⁷ הוא שסוד בן ד' אותיות במילואו ה'י"ה' עולה בחשבונו מ"ה. וכבר נודע כי השם הרומז לספירת חכמה, הוא שם י"ה' שעולה בחשבונו ט"ו, וזהו סוד י"ה' שבספירת חכמה, ששם י"ה' נקרא חכמה שר"ל כ"ח מ"ה, שהוא סוד החותם הנז' שיש בו ט' אותיות בט' בתים מרובעים וזו היא צורתו:

ט	ב	ד
ז	ה	ג

 וכל ג' אותיות עולה חשבונו ט"ו כחשבון שם י"ה', באופן שכל הט' עולה

ז	ה	ג
ו	א	ח

 חשבונו מ"ה כחשבון שם בן ד' במילואו הנז', וזהו סוד שם י"ה' מספירת החכמה

ו	א	ח
ז	ה	ג

 שר"ל כ"ה מ"ה. ודע כי זה החותם יש לו ח' צדדים וכל ג' אותיות עולה חשבונו ט"ו בכל אחד מהח' צדדים ע"כ.

21 כלומר שמן, כדלעיל.

22 שבת כב, א: נר חנוכה מצוה להניחה בטפח הסמוכה לפתח כו' משמאל כדי שתהא נר חנוכה משמאל ומזווה מימין.

23 שבת כא, ב: נר חנוכה מצוה להניחה בתוך עשרה. ובטור סי' תרעא הביא דמהר"ם היה מדקדק להניחה למעלה מג"ט ולמטה מ"ט.

24 דעה זו אינה כדעת המקובלים ראה ב"י סי' תרעו שהיא גם דעת האר"י ז"ל. אלא שהיא מכוונת כדעת הט"ז שכיוון לדעה זו, והפמ"ג נהג כך למעשה. ועי' באה"ל סוסי' תרעו.

25 שבת כג, ב, ושם הרגיל בנר הויין לה בנים ת"ח הזהיר במזווה כו'. ועי' מהרש"א שעמד על שיינו ללשון הרגיל. מיהו פירושו אם נפרש דקאי על נר שבת, אבל ספרנו מפרש כרוב הראשונים על נר חנוכה, ולפיכך גם לשון "הרגיל" כוונתו הזהיר.

26 כנראה שנכנסו קטעים מאוחרים בתוך דברי הקונטרס, ואפשר שהם להקדמון רבי אברהם אזולאי זקנו של החיד"א. 27 ל"י לפענחו.

דע²⁸ כי גרות חנוכה הם ל”ו בכל הח’ לילות, והזהיר בהם יזכה לחכמה, והסוד לו חכמו ישכילו זאת²⁹, כל הזהיר בל”ו גרות של מצות חנוכה יזכה לבנים בעלי חכמה, אימתי אם ישכילו זאת, ר”ל אם יתכוננו להזהר בזאת המצוה בכל פרטיה ודיקדוקיה.

והשמן שצריך להדליק בכל אלו הל”ו גרות שיעזרן משקל פ”א דרה”ם, כחשבון „כסא” לשכינה. ולא עוד אלא שהזהיר בל”ו גרות חנוכה ליתן בהם משקל פ”א דרה”ם שמן, זוכה שתתראה אליו השכינה ושישוב ה’ מחרון אפו ויעמוד מכסא דין וישב על כסא רחמים. וכל זה בסגולת המצוה של משקל פ”א דרה”ם שמן זוכה כחשבון „אף”, תתהפך האף לפני ה’, ר”ל שזאת המצוה תעמוד לפניו לפה ולמליץ ללמד עליו זכות ולשון, אף מלשון „אלף” אאלף חכמה³⁰.

ואז”ל³¹ שגרות חנוכה אסור ליהנות בהם ולא להשתמש לאורן אפילו לדבר מצוה. והזהירנו להדליק בכל לילה גר א’ מיותר סמוך לגרות חנוכה, שאם יטעה ויהנה מאורן נמצא שנהנה מאורו של גר חול, ולא עבר על דברי חכמים³². ולכן הזהיר בגרות חנוכה צריך להקדים שני ימים קודם לתקן הגרות ולהזמין שמן זית וזך להדלקה, ולהעלות מ”ה פתילות, ל”ו פתילות לגרות מצוה, וח’ פתילות של חול לח’ לילות א’ בכל לילה. כשתצרך חשבון הח’ פתילות עם הל”ו יעלו מ”ד כחשבון ד”ם. והכוונה שהזהיר בהם ינצל מדם³³, ושישוב ה’ מחרון אפו ויעמוד מכסא דין לכסא רחמים כנו”ל.

ועוד צריך לעשות פתילה אחרת ארוכה, כדי לקשור בה כל המ”ד פתילות, ועמה יעלה מ”ה. וענין סוד המ”ה פתילות הוא סוד החותם הגז’ שעולה מ”ה, והוא סוד חותם ספירת החכמה שר”ל כ”ח מ”ה. ובכח זה השם נעשה הנס בשמן המנורה בבית שני, בשמן שלא היה מספיק אלא ללילה א’ ונעשה נס והספיק לח’ לילות.

וכבר התבאר למעלה שאותו השמן חלקוהו לח’ חלקים, כדי שידליקו ממנו ח’ לילות, ובכל לילה ולילה נעשה נס בשמן. ומטעם זה נתחייבו לגמור ההלל בכל הח’ (לילות) ימים. וטעם לנס להיותו ח’ פעמים לח’ לילות לא פחות ולא יותר, הוא מסוד החותם הגז’, שבכל ג’ אותיות עולה חשבוננו ט”ו בכל א’ מהח’ צדדים, ומטעם סוד זה ולכוונה זו צריך להדליק הגרות בכל ח’ לילות חנוכה, והזהיר באלו המ”ה פתילות הגז’ היצאים מסוד החותם הגז’ שעולה בחשבוננו מ”ה, זוכה בסגולת המצוה בכח השם בן ד’ שעולה במילואו מ”ה, שיהיו לו בנים ת”ח.

דע שצריך להזהר באותן הח’ פתילות של חול שלא לזלזל בהם כמו באותן של מצוה, ר”ל שצריך ליתן בכל גר מהח’ גרות משקל שני דרהמים ורביע שעולין י”ח כחשבון ח”י. ובסוד כוונת הדלקתן היא השגת חיים, ר”ל להנצל מחיוב מיתה. כאז”ל³⁴ מיתר השמן והפתילות אסור בהנאה וצריך לעשות מהן מדורה ולשורפן ולא ליהנות מהם, ושלא בזמן צריך להזהר כולי האי, כל שכן וק”ו בן בנו של ק”ו ליהנות לאורן ובזמנם שהוא אסור, והעובר על דברי חכמים חייב מיתה, וע”י אותן הי”ח דרהמים של שמן כחשבון ח”י שנותן בכל הח’ גרות של חול כנו’, יקיים דברי חכמים וינצל מן המיתה, ונמצא חי.

ועוד דע כי כשתצרך חשבון הח”י דרהמים של ח’ גרות של חול עם פ”א דרהמים של ל”ו גרות של מצוה, יעלו כחשבון צ”ט, והכל תלוי בסוד החותם הגז’, שכמו שמצות הגרות

28 קטע זה כנראה מגוף הקונטרס. 29 דברים לב, כט.

30 איזב לג, לג. 31 שבת כב, א.

32 רא”ש שבת שם וטור סי’ תרע”ג שמפני שאסור להשתמש לאורה מוסיפין גר אחד.

33 בסידור האר”י שנהגו המקובלים לשער מספר מ”ד דרה”ם שמן וליתן לכל לילה שיעור הדולק חצי שעה שיעור דרה”ם, וסגולתו להנצל מהריגת דם.

34 גירסת השאלות פרשת וישלח בגמ’ שבת מד, א ע”י תוס’ ד”ה שבגר ובגליון שם.

חנוכה הם ח' ימים כנגד לילות שנעשו בהם נס בשמן נרות (חנוכה) המנורה בבית המקדש בבית שני, כנו' בסוד החותם של שם המפורש של בן ד' במילואו שעולה חשבוננו מ"ה, וחותרו ט' אותיות בט' בתים מרובעים, שכל ג' מהם עולה חשבוננו ט"ו ה' פעמים מח' צדדים, כמו כן מזה החותם יזכה סוד (החותם) המילה שניתנה לח' ימים.

וצריך אתה לדעת, כי המתפלל צריך לכוין בפיו ובלבו ליחד ולקשר כל הספירות, ובספירה שהמתפלל צריך לה, צריך להאריך ולכוין בה יותר כדי שירד לה שפע בשופע. שמאותו שפע יבוא אליו וישיג בקשתו, ולפי שמדתו של אברהם ע"ה היא מידת החסד כדכתיב³⁵ ויסע אברהם הלך ונסוע הנגבה, וכתיב³⁶ חסד לאברהם, ומידת החסד עיקר השפעתה היא (מידת) [מספ'י] החכמה, שמידת החסד היא כמו בית או מלבוש לספירת החכמה, כדאיתא בתיקונים [דף סג ע"א] ז"ל יר"ד לבושא דיליה חסד. ולפיכך א"א ע"ה כשהיה מתפלל ומיחד כל הספירות יחד, היה מצריך ומכוין ביותר בספ' החכמה, והכוונה היתה כדי להוריד אליה השפע מאין סוף ביותר בשפע, כדי שמאותו השפע יבוא למדת החסד שהיא מדתו.

ודע כי תפלת ישתבח שמך וכו' היא תפלתו של א"א ע"ה, כי הוא סדר אותה³⁷, והיא התפילה שהיה אאע"ה רגיל להתפלל תמיד, וסידר בה ט"ו מיני שבח רומזים לשם י"ה שבספירת חכמה, לפי שמשם ירד השפע למידתו שהיא מדת החסד, ותקן אחר חתימת תפלה זו שבח אחר של ט"ו תיבות, חתום בחותם ר"ת שמו נחלק לה' בתים. הבית הא' מד' תיבות והן „א-ל הוודאות אדון הנפלאות“, ומתחיל באות אל"ף לרמוז לאות אלף של אברהם. והבית השני מג' תיבות והיא „בורא כל הנשמות“, ומתחיל בבי"ת לרמוז לבית של אברהם. והבית הג' מג' תיבות ג"כ והיא „רבון כל המעשים“ ומתחיל ברי"ש לרמוז לריש של אברהם, והבית הד' של (שתי) [ג'] תיבות והיא „הבוחר בשירי זמרה“, ומתחיל בה"י לרמוז לאות הי"א של אברהם, הבית הה' היא של שתי תיבות והיא „מלך חי העולמים“ כי חי-העולמים הוא תיבה אחת, והוא כי חיבור שניהם הוא שם א' של ספירת יסוד כנודע, וכבר נתבאר סוד זה בענין הברכה לחיים שמוסיפין בברכת מגן בעשרת ימי תשובה, שיש בנוסח ההוא י"ד תיבות, ונכנסין בחשבון י"א תיבות, בעבור כי אל מלך חיבור שניהם הוא שם א' משמות ספירת בינה. וכמו כן אלקים חיים, אבל א ל וחי, חיבור שניהם הוא שם אחד משמות היסוד. וכבר ידעת כי הלכה פסוקה³⁸ שאין אדם רשאי להפסיק בין סוף חתימת הברכה לעניית אמן. ובתפילת ישתבח אנו מפסיקים בין סוף החתימה לעניית אמן באותן הט"ו תיבות, והטעם הוא כי לא נפסקה אותה ההלכה אלא באותן תפילות וברכות שתיקנו אנשי כנסת הגדולה שהם עזרא ובית דינו³⁹, אבל תפילת ישתבח שהוא תיקון אאע"ה אין שום ב"ד רשאי לשנות תיקונו, וכל שכן חתימת שמו כנו'.

ולפי שסוד מצות המילה אעפ"י שהיא רמזה באות יו"ד ועירא, הרומזת ליסוד נצח, מקורה ומוצאה מאות יו"ד רבתי, הרומזת לספירת חכמה שהיא כ"ח מ"ה כנו', שהוא סוד החותם של ט"ו אותיות שעולין לחשבון מ"ה וכל ג' אותיות עולין ט"ו מכל אחד מח' צדדין, ולפי ניתנה המילה לח', ולפיכך לא ניתנה מצות המילה הרומזת לספירת חכמה אלא לאברהם

35 בראשית יב, ט. 36 מיכה ז, כ.

37 רח"ו בפרע"ח שער הזמירות פ"ז כתב כי א"א תיקן זה השבח, כי מראשי התיבות אדון הנפלאות, בורא כל הנשמות, רבון כל המעשים, הבוחר בשירי זמרה, מלך — יוצא השם אברהם. אבל לא שמעתי ממורי זלה"ה.

38 כן פירשו ראשונים הא דאמרו בברכות מז, א אמן יתומה, וכ"פ הרמ"א באו"ח סי' סו דלא ימתין אלא מיד שכלתה הברכה יענה אמן.

39 עי' ברכות לג, א.

אבינו ע”ה שהיתה מידתו מידת החסד, המושפעת מהחכמה, באופן שסוד ח’ ימי המילה כשמונת ימי חנוכה, והם סוד א’ כשני אחים תאומים. ומקורם ומוצאם מחותם [בה”ש: סוד] הנו, ולכן נצטווה אברהם שימולו כל זרעו לח’ ימים. וסוד שמן ח’ ימי חנוכה שהם צ”ט דרהמים הנו, הם סוד צ”ט שנים כשנימול אברהם, ולכן לא נצטווה על המילה קודם לכן. טעם אחר למה לא נצטווה אברהם על המילה עד צ”ט שנים, דע כי שם י”ה הרמוז בספירת חכמה, עולה במילואה יו”ד ה”א כ”ו אותיות, חכמה עולה חשבוננו ע”ג, וכשתחבר הכ”ו עם הע”ג עולין צ”ט, ומסוד זה הצ”ט נימול אברהם לצ”ט שנים. והכל בסוד החותם הנו שהוא מקור לח’ ימי המילה, ולח’ ימי חנוכה, ולצ”ט שנים שנימול אברהם, ולצ”ט דרהמים שמן נרות חנוכה.

ועוד דע כי ב’ שמות הקודש רומזים למידת החסד, האחד שם א-ל, והב’ שם א-לוה, ושניהם מקורם ומוצאם ממדת החכמה. והראיה על שניהם מפסוק ⁴⁰ חסד א-ל כל היום, ומפסוק ⁴¹ א-לוה מתמן יבוא, ותימן הוא דרום, שסוד ויסע אברהם הלך ונסוע הנגבה וכת’ חסד לאברהם. ושם אלוק, מקורו ומוצאו מחכמה [בה”ש: י”ה], שתמצא כי א-לוק במ”ק עולה ט”ו כחשבון י”ה, ושם א-ל חשבוננו ל”א ומקורו ומוצאו ממדת חכמה כנו, בסוד המצות שעולה חשבוננו ט”ו מח’ צדדים. והכוונה כי שם א-ל שעולה חשבוננו ל”א, ח’ פעמים ל”א עולים רמ”ח, כחשבון אותיות אברהם. ומסוד זה יצאו רמ”ח מצות עשה ממדת חסד לאברהם, כמנין אבריו של אדם, ואברהם נקרא אדם שנאמר ⁴² האדם הגדול בענקים.

ודע כי אותיות חכמה הב’ אותיות אחרונות שהם מ”ה, כחשבון שם המפורש, שם בן ד’ אותיות שממנו יוצא סוד החותם בט’ אותיות, (שאז) שחשבונם עולה מ”ה, ואות ראשונה של חכמה שהיא ח”ת היא סוד החותם שעולה חשבוננו ט”ו מח’ צדדים, ומאות ח’ יוצא סוד ח’ ימי חנוכה וח’ ימי המילה. ואות שנית של חכמה, שהיא „כ” שעולה עשרים, היא סוד המילה שניתנה לעשרים דורות כמו ששינו ⁴³ י” דורות מאדם ועד נח ועשרה דורות מנח ועד אברהם.

ודע כי החכמה נק’ „סוד”, וכל ענייני החכמה הם סוד וכל דברי חכמים הם בסוד, והוא בגי’ ע’, ועם ג’ אותיות עולין ע”ג, כחשבון „חכמה”, הרי בפי’ שחכמה היא סוד. ועוד סוד שהיא מדת חכמה בגימ’ ע’, ושם י”ה שבמ[דת] חכמה עולה חשבוננו ט”ו, וכשתצרף חשבון י”ה עם חשבון סוד, יעלו פ”ה, כמנין מילה. לומר לך שהמילה היא סוד, ולכן ניתנה לאברהם, הה”ד ⁴⁴ סוד ה’ ליראיו ובריתו להודיעם, ובאברהם כתיב ⁴⁵ כי ירא אלקים אתה.

וזכר נתבאר, כי סוד ח’ ימי המילה וח’ ימי חנוכה שניהם תאומים, ומקורם ומוצאם מסוד החותם הנו כנו”ל, ולכן ניתנה המילה לאברהם שמידתו מידת החסד, ואברהם כהן היה דכתיב ⁴⁶ נשבע ה’ ולא ינחם אתה כהן לעולם על דברתי מלכי צדק. כמו כן סוד נס חנוכה ניתן לבני חשמונאי כהנים, שהכהנים הם במידת החסד.

אלו הן דברי אליהו ז”ל שמסר לרבנו יצחק פני נהור בנו של הראב”ד ז”ל וכתבתים על שמו.

40 תהילים נב, ג.

41 חבקוק ג, ג.

42 יהושע יד, טו.

43 אבות פ”ה מ”ב.

44 תהילים כה, יד.

45 בראשית כב, יב.

46 תהילים קי, ד.